

Slovensku s českým prostredím. V oboch prípadoch pomníky definoval ako produkt kolektívnej pamäti, zároveň upozornil na aspekt prítomného uhorského vlastenectva. Pomníky vznikajúce po skončení vojny vnímal autor príspevku ako obľúbený „umelecký“ produkt odrážajúci tlak širších ľudových vrstiev, ktoré z tohto dôvodu realizovali početné verejné zbierky. Po roku 1920 vznikali na území ČSR masovo.

Na záver môžeme konštatovať, že toto vedecké podujatie ponúklo rozličné pohľady na problém pamäti 1. svetovej vojny v literatúre a umení. Celkom úspešne sa tak naplnili snahy organizátorov, ktorí počítali s viacerými variantmi umenovedného, literárneho a historického uvažovania o exponovanom úseku dejín. Napriek komornejšiemu charakteru stretnutia sa podarilo vytvoriť zaujímavú bázu kritických reflexií. Pri vedeckom pripomínaní si „storočnice“ to nie je málo.

Karol Csiba

Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2012 – 2014

Od roku 2006 organizuje Ústav slovenskej literatúry SAV podujatia zamerané na recepciu aktuálnej literárnej tvorby s príznačným názvom *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry*. V poradí siedmy ročník vedeckého seminára sa uskutočnil 29. apríla 2014, tentoraz v spolupráci s časopisom *Romboid*. Platforma podujatia sa oproti predošlým ročníkom čiastočne modifikovala. Namiesto špecificky recenznej a kriticky orientovanej recepcie literárnych textov, kde referujúci hodnotili spravidla jedno dielo publikované v predošlom, resp. aktuálnom roku, prezentovali odborníci na tohtoročnom podujatí príspevky zamerané na širšie hodnotenie tendencií v tvorbe, spoločné črty a prvky alebo vybrané problémy, vo viacerých príspevkoch presahujúce reflexiu diela vo vzťahu k literárnej prevádzke. Takéto zameranie príznačne anticipovalo úvodné slovo Dany Hučkovej, riaditeľky domovského pracoviska, ktorá za základné a príbuzné prvky v prozaickej tvorbe sledovaného obdobia, badateľné zvlášť v tvorbe nastupujúcej generácie, označila návrat k dočasne opusteným žánrom, aktualizáciu problematiky pamäte a civilný prístup.

Predmetom príspevku Vladimíra Barboríka (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava) *Maroš Krajňak v kontexte súčasnej slovenskej prózy* boli tri knihy tohto prozaika, *Carpathia* (2011), *Entropia* (2012) a *Informácia* (2013). Ich recepcii predchádzalo zhodnotenie kontextu súčasnej prózy, v ktorom autor vytýčil vlastnosti príznačné pre Krajňakovu tvorbu. Ako možné východiská pre reflexiu súčasnej prózy vyznačil žánrový základ rozprávania, tému, subjekt a napokon pojmové rámce a zistenia sociálnych vied. Z hľadiska prvých dvoch „kritérií“ upozornil na nečasovosť prózy, prácu s dizajnom doby, ale bez ambícií vypovedať o nej, spôsob reflexie vzťahu k minulosti (prevažne privátny spomienkový charakter), postupné historizovanie témy („zážitková učebnica dejepisu“ – P. Rankov, P. Krištúfek). Za Krajňakov význam v kontexte slovenskej literatúry označil

Barborík jeho „objavenie“ priestoru východného Slovenska pre literatúru (*Carpathia*), podobne ako v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch „objavili“ južné Slovensko I. Habaj a L. Ballek. Primárne sledoval kontext priestoru, jeho funkciu v texte a premeny naprieč publikačnými výstupmi, od produktívneho stvárnenia k varírovaniu a ironickému prepisu (*Informácia*), ktorý zhodnotil ako bizarný a neproduktívny. Týmto spôsobom upozornil na autorský kontext ako dôležitý výkladový a hodnotiaci aspekt.

Barborikom naznačenú líniu prózy tematizujúcu históriu a vzťah k minulosti konkretizoval v príspevku *História v prózach Petra Krištúfka* Karol Csiba (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava). Východiskom jeho analýzy sa stali spôsoby reprezentácie minulosti v literárnom naratíve v porovnaní s historiografickým výkladom. Autor ich výberovo demonštroval na stvárnení Slovenského národného povstania P. Krištúfkom (*Dom hluchého*, 2012; *Atlas zabúdania*, 2013) a L. Liptákom (*Slovensko v dvadsiatom storočí*, dopl. vyd. 2011), odkrývajúc týmto postupom pozoruhodný recepcný paradox, kde väčší efekt autenticity a zážitkového čítania nachádza (vzdelaný recipient) v dobre napísanej práci (tohto) historiografa ako v Krištúfkových historických prózach.

Radoslav Passia (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava) sa zameril na päť próz z posledných dvoch rokov od autorov zo staršej (resp. najstaršej) spisovateľskej generácie (*Od zlatých šesťdesiatych po búrlivé deväťdesiate*): Len jedna jar A. Baláža (2013), *The ABBA alebo Tato je tatut!* B. Hochela (2014), *Vodka & chróm* V. Klimáčka (2013), *Fáza uvoľnenia* S. Rakúsa (2013) a napokon prozaický debut I. Hochela *Muchy (v treťom roku okupácie)* (2013). Ako referenčný rámec recepcie poňal Passia situáciu skúsených autorov, od ktorých sa už neočakáva, že výraznejšie zasiahnu do podoby súčasnej literatúry. Osobná skúsenosť autorov sa pravdepodobne podpísala aj na povahe spoločných prvkov, ktoré texty navzájom usúvzťažňujú aj napriek prevahe odlišností nad paralelami, a síce: reflexia približne poslednej tretiny 20. storočia, univerzitné prostredie ako jeden z tematizovaných problémov a s ním spojené obrazy intelektuála a jeho vývinu v slovenskej kultúre posledných desaťročí, pričom obraz tohto intelektuála pomenúva Passia ako realistický, charakter rozprávača zodpovedajúci akademickej próze, ľahko ironicky modelovaná výpoveď, tendencia k autobiografizmu (v rozličnom škálovaní). Podobne ako V. Barborík v závere svojho príspevku sa aj R. Passia zameril na výklad diel v autorskom kontexte, pričom ukázal, akým spôsobom autori v týchto textoch zhodnocujú a dopĺňajú svoje prívátne portfóliá (bilancovanie, zhodnotenie, potvrdenie, varírovanie, rozšírenie žánrového záberu).

V príspevku *K autobiografickému písaniu u M. Haugovej a M. Hvoreckého: Moje nespochybniteľné Ja* Ivana Taranenková (Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava) otvorila niekoľko aktuálnych tém. Jednak problematiku autobiografického písania ako v súčasnosti jednej z dominantných línií, ktorú reflektovala aj Veronika Rácová (Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra), jednak problematiku zážitkovosti, povahy autora a subjektu a stratégií, ktorými sa navonok prezentujú. Kým V. Rácová v príspevku *Spôsoby (seba)stvárnania. Etela Farkašová a Mila Haugová* prezentovala prevažne anabázu žánru v najširšom a najvšeobecnejšom poňatí, I. Taranenková v úvode svojho príspevku reflektovala modely autobiografického písania v slovenskej literatúre ostatných rokov (individuálne ja verus introspektívne, nenaratívne písania, prezentova-

né tvorbou J. Roznera a J. Blažkovej na jednej strane a A. Vášovej, J. Bodnárovej, M. Haugovej na strane druhej). Autobiografické texty Haugovej a Hvoreckého vníma Taranenková ako vyčerpanie druhého modelu, upozorňujúc na ich nesúrodosť, neliterárnosť, zjednodušujúcu intenciu, autoreferenčnosť, v prípade Hvoreckého „pamätí“ mimoliterárny pôvod, „genézu“, ale aj žánrovú podstatu (z facebookových statusov články v novinách, v skutočnosti teda fejtóny, nie memoárová próza). Podľa autorky majú spoločný spôsob, akým neliterárne texty týchto spisovateľov vnútorne zjednocuje proklamovaná identita „ja“ (v prípade Haugovej „ja-umelkyňa“, u Hvoreckého „ja-spisovateľ, vypovedajúci za svoju generáciu“) a s ním spojené inscenovanie identity a simulovanie literárnosti.

Téma literárnej prevádzky a mediálnych možností, ktoré do nej zasahujú, naznačená I. Taranenkovou, dominovala v príspevku Michala Jareša (Ústav pro českou literaturu Akademie vied České republiky, Praha) *Slovenské básnické debuty v českých vydavateľstvách* (M. Blažeková, J. Sokolová). Autor v ňom na pozadí analýzy dvoch titulov (M. Blažeková: *Lom*, 2013; J. Sokolová: *My house will have a roof/Můj dom bude mať strechu*, 2013) položil niekoľko zásadných otázok, týkajúcich sa netradičnej edičnej situácie, kedy vydavateľstvo odtlačí básnické debuty cudzincov v ich rodnom jazyku (resp. tento je buď dominantný, ako v prípade prvej poetky, alebo je anglický text doplnený autorským prekladom do slovenčiny u Sokolovej). Okrem motivácií z hľadiska edičného, resp. trhového (vydavateľská situácia), reflektoval Jareš aj čitateľské, vysloviac nepochopenie, prečo vôbec k niečomu takémuto dochádza („čudná postexilová poézia“), nakoľko dané zbierky ostávajú v českej literatúre mimo prevádzky. Kým I. Taranenková na príklade Hvoreckého „pamätí“ ukazuje, ako môže literatúra fungovať de facto bez literárneho textu v pravom zmysle slova, básnik, redaktor, editor a významný český literárny kritik strednej generácie upozorňuje, že multikulturalita nemá na čítanie poézie žiadny vplyv.

Príspevky, ktoré odzneli v poetickom bloku, spolu úzko súvisia. Stretajú sa v autorstvom výbere, spôsobe recepcie aj hodnotenia. Najmenej konkrétny bol vzhľadom na povahu podujatia referát Pavla Markoviča (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov). Pod názvom *Hranice poézie, hranice epistémy (Nad experimentálnou poéziou z rokov 2012 – 2014)* ponúkol autor fragmentárne úvahy na tému vymedzenia a povahy experimentálnej poézie, túto konkretizujúc na tvorbe Z. Husárovej. Ján Gavura (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov) sa zamerail na obraz *Slovenskej poézie po postmoderne* s dôrazom na obrat v poézii, badateľný v posledných desaťročiach (téma, jazyk, postoj autorského subjektu) hlavne v tvorbe K. Kucbelovej, M. Habaja, M. Ferenčuhovej, N. Ružičkovej, P. Macsovszkého, Z. Husárovej, E. Šimčíka a E. Veselkovej. Najkonceptnejší prístup ponúkla v príspevku *Betóny, brizolity, omietky. Poznámky k postsocialistickému a postapokalyptickému v súčasnej poézii* Ivana Hostová (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov), vychádzajúc z modelu J. Šranka (*Individualizovaná literatúra*, 2013). Zameraila sa užšie na spomínaný obrat v slovenskej poézii a motív apokalyptickej krajiny (a pridružených motívov) súvisiaci s morálnym apelom. V tomto význame zaujatý postoj k svetu prirovnala k postoju básnikov, resp. lyrických subjektov, manifestujúceho sa v poézii nadrealizmu (napr. odkazy na Elliotovu *Pustatinu* v tvorbe K. Kucbelovej). Autorka na základe analýzy vybraných motívov vyslovila záver,

že postapokalyptické modelovanie kultúry ako kultúry v stave krízy v súčasnej poézii upozorňuje na jej aktuálnosť, prinášajúcu so sebou riziko dokumentárnosti s odstupom času, a na európsky kontext v pozadí (špecifikum postbloku, ktoré túto poéziu robí zaujímavou, „exportovateľnou“). Napriek naznačeným nebezpečenstvám ju ale hodnotí ako pozitívny vývojový trend.

Väčšina príspevkov, ktoré na tomto podujatí odzneli, má výrazný analyticko-hodnotiaci charakter a predstavuje významný príspevok k reflexii súčasnej literatúry. Ich publikovanú verziu možno preto iba uvítať.

Jana Pácalová

Slovenská literatúra – harmonogram redakčných uzávierok v roku 2014

Číslo 5: 15. august 2014

Číslo 6: 15. október 2014

Rukopisy v súlade s redakčnou normou časopisu prosíme zasielať v elektronickej podobe na adresu redakcie usllred@savba.sk.